

opisovalci in poročevalci njegove eksistence. Popolnoma sigurno pa je, da so Kinezi že mnogo stoletij pred Kr. r. poznali smodniku podobne zmesi in da so jih izvečine uporabljali za prirejanje umetelnega ognja. O Arabcih se trdi, da so rabili smodnik že v XII. stoletju kot strelivo in da so streljali z njim iz cevij, nekako topom podobnih, katere so „medfaa“ imenovali. V resnici imamo še danes arabski predpis iz začetka XIV. stoletja, ki obravnava napravo in uporabo njihovega smodnika. Gotovo je, da pozna človeštvo oglje že iz prastarih časov, in stanovniki vulkaničnih krajev ravnotako drugo sestavino smodnika: žveplo. S solitarjem in njegovimi lastnostmi pa se je seznanil zapad potem arabskih učenjakov in zdravnikov šele v VIII. stoletju po Kr. r.

PRINC ALEKSANDER
novi srbski prestolonaslednik

Ni dvoma, da so solitar poznali Kinezi prej nego Arabci, in jako verjetno je, da so ga dobivali le-ti začetkom iz Kine, kar se da sklepati iz dejstva, da se solitar v arabskem jeziku imenuje kineška sol ali kineški sneg.

Kot strelivo v našem zmislu pa ti narodi niso poznali smodnika. Podobne zmesi so pač pritrjevali v teh časih na pšice ali so polnili z njimi železne lonce, katere so potem s posebnimi metalnimi stroji metali na sovražnike, v oblegana mesta in na sovražnikove ladje, katere so poizkušali na ta način užgati, kar se jim je pogosto tudi posrečilo.

Zlasti v srednjem veku so uporabljali gotove netilne snovi, tako v bizantinskih kakor v križarskih vojskah, in so jih tedaj vobče nazivali „grški ogenj“.

Legenda pripoveduje, da je to skrivnost neki angel izročil cesarju Konstantinu (v IV. stoletju). Vsekakor se je hranilo prirejanje smodnika kot važno tajnost; na izdajo te tajnosti so bile nastavljene najstrašnejše kazni, tako da se je res posrečilo ohraniti jo neizdano — do današnjega dne. Kajti povsem zanesljivih dokazov za to, da je bil grški ogenj eno in isto, ali vsaj približno isto, kakor naš smodnik, nimamo. Mogoče je tudi, da so tedanji vojaki poznali še druge zmesi in da je grški ogenj skupno ime za razna netiva in užigala. Poroča se tudi, da je grški ogenj bil zmes, ki se je v dotiki z vodo takoj vnela — kar gotovo ni mogla biti smodniku podobna sestavina. Koliko je na tem bajnega, koliko resničnega, tega do danes ni bilo mogoče določiti, in ne vé se, če bo to kdaj sploh mogoče. Toliko je pa gotovo, da so že v prihodnjih stoletjih rabili razne zmesi za razstreljevanje okopov in zidov, kar svedoči, da so se tedanji pirotehniki zavedali, da smodnik ne užiga samo, ampak da tudi raznaša.

Sigurno je, da je začetkom XIV. stoletja postala uporaba smodnika kot streliva po Evropi precej splošna. Neka listina, datirana z 11. februarjem l. 1326., potrjuje, da so tedaj imeli v laškem mestu Florenci že kovinaste topove in železne krogle. Dokazano je, da so stali že l. 1340. v Augsburgu, l. 1344. v Spandauu, l. 1348. v Liegnitzu mlini za smodnik; l. 1360. pa se je primerila v Lübecku eksplozija; ob tej priliki je pogorela mestna hiša. A tudi pri nas na Slovenskem nismo ostali brez podobnih nesreč. Tako je v prešlih stoletjih na ljubljanskem Gradu zletelo skladišče za smodnik v zrak, in sicer 28. aprila l. 1680. Ljubljana je imela tedaj troje skladišč za smodnik na ljubljanskem Gradu. Eno, mestno, je stalo malo nad vrtom sedanje ljudske kuhinje; drugo, državno, ki je bilo največje in v katerem je bilo časih spravljanih do 1000 centov smodnika, je stalo približno „Na Osojah“, kjer stoji dandanes gostilna; ne daleč od državnega pa je bilo tretje — deželno skladišče. Dne 28. aprila leta 1680. je udarila strela v državno skladišče, v katerem je bilo nad 500 centov smodnika, ter ga zanetila. Stolp je izginil s površja, eksplozija je pa bila tako močna, da so bile vse hiše po mestu več ali manj poškodovane. Zlasti krog Sv. Florijana so bile vse šipe in vsa vrata udrta in sneta; tudi mnogo ljudi je puh vrgel na cestah ob tla. Prvotno so meščani mislili, da je samo tresk bil tako mogočen; ko je pa začelo smrdeti po mestu in se kaditi s hriba, so si bili hitro na jasnem, kaj se je zgodilo. Dasi je lilo kakor iz škafo, je gorl gozd, zlasti ker so po drevju zanesle ogenj užigače (lunte), ki so ob razpoku zletele na vse strani okrog. Mnogo dreves je ležalo izrvanih na tleh in daleč proč zanešenih z mest, na katerih so prej rastla.